

75 jaar Bevrijding

Het is dit jaar 75 jaar geleden dat Medemblik werd bevrijd. Het stond voor de redactie vast dat ook wij daar aandacht aan moesten schenken. Over de belangrijkste gebeurtenissen te Medemblik in oorlogstijd is door J. Zwaan uitgebreid melding gedaan in een artikel in 'Een nieuw Medemblikker scharre-zootje'. Het is niet nodig aan de hoofdlijnen nog iets toe te voegen. Het gaat in het navolgende over de gebeurtenissen aan het eind van de oorlog en over de bevrijding. Ook is aandacht voor de beleving bij de tijdgenoten.

De onderwaterzetting van de Wieringermeer

We beginnen het verhaal over het einde van de oorlog bij de onderwaterzetting van de Wieringermeer door de Duitsers. Op de website van het Zijper Museum vinden we daarover het volgende:

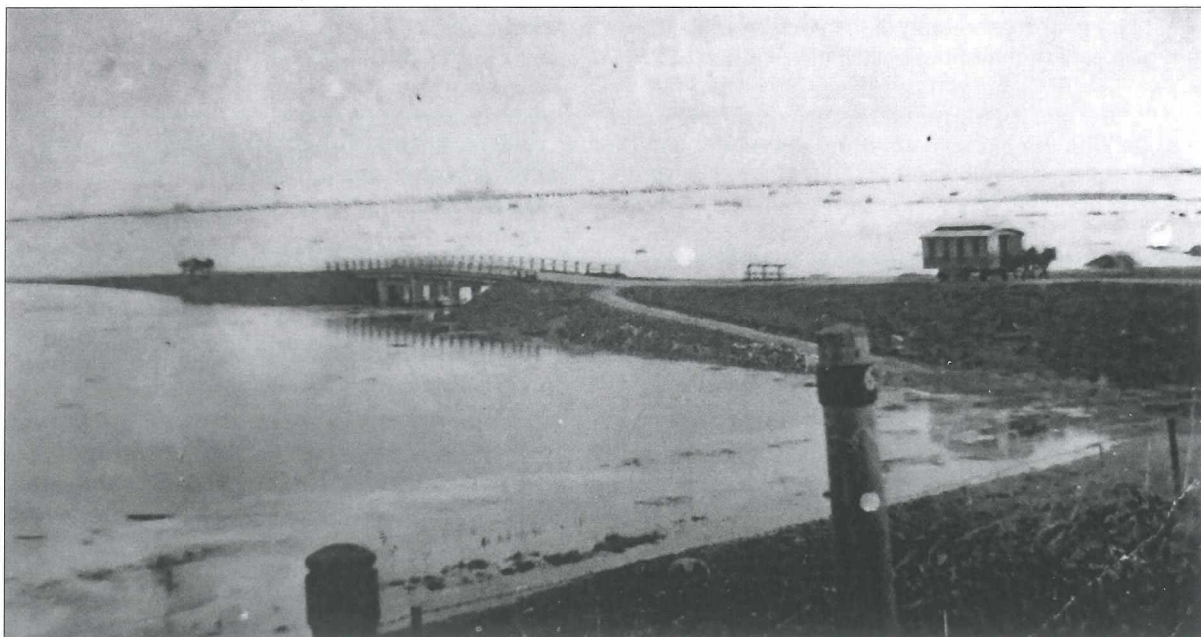
"Eind maart 1945, als de Hongerwinter al vier maanden duurt, zijn 20.000 mensen de hongerdood gestorven en zo'n 200.000 lijden aan de hongerziekte. De Canadezen dringen de Achterhoek en vervolgens (begin april) Overijssel en de drie noordelijke provincies binnen.

Daardoor komt de aanvoer van steenkool en levensmiddelen over het IJsselmeer tot stilstand. De stroomvoorziening (kolencentrales) valt bijna geheel stil, veel bakkers kunnen geen brood meer bakken en er zijn bijna geen aardappelen meer. Massale sterfte in het westen dreigt... tenzij er heel veel voedsel gedropt zal worden of de bevrijding snel komt.

De Duitsers hebben een grote inundatie (onderwaterzetting) van het westen van Nederland (provincies Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Zeeland) voorbereid. Daartoe wordt het waterpeil van het IJsselmeer hooggehouden en zijn springstoffen aangebracht bij diverse sluzen, poldergemalen en elektrische centrales. 'Sprenkcommandos' staan klaar om één en ander op te blazen. Midden april bevrijden de Canadezen de Veluwe.

In april 1945 telt de Wehrmacht bijna 120.000 voldoende bewapende militairen in West-Nederland. Hun stemming is gedrukt, maar gegeven bevelen worden nog opgevolgd. De Binnenlandse Strijdkrachten (BS, het verzet) heeft 17.000 man 'strijdend gedeelte', waarvan slechts de helft met een handvuurwapen. Die zijn dus geen partij. De Duitse bezetter vreest geallieerde luchtlandingen, bijvoorbeeld in de daarvoor zeer geschikte Wieringermeer, en de opmars van de Canadezen met hun zware wapens. Op 6 april waren de Georgische hulptroepen van de Duitsers op Texel aan het muiten geslagen.

Vanaf half februari 1945 hadden de Duitsers de onderwaterzetting van de Wieringermeer voorbereid. Springstoffen (onontpofte Engelse en Amerikaanse vliegtuigbommen) werden op twee plaatsen in het dijklichaam aangebracht. Het voorwerk daarvoor was gedaan door bij een razzia in Schagen opgepakte Nederlanders. Op 17 april om 12.15 uur werden de bommen tot ontploffing gebracht en stroomde het Zuiderzeewater de polder in.

Afb. 1: Wieringermeeders bereiken nog net voor het water Medemblik (april 1945).

De 7.000 inwoners en de onderduikers (1.000-2.000) zochten een heenkomen. In twee etmalen werd de hele polder, bijna twee keer zo groot als de huidige gemeente Zijpe, gevuld met 750 miljoen m³ water, gemiddeld 3,75 m hoog.

"Het was een verschrikkelijk gezicht. Tussen de paard-en-wagens door reden vrouwen met hoog opgestapelde kinderwagens, fietsen en handkarren. Huilende kinderen sloften over de lange, lange weg; voor velen meer dan 12 kilometer. Boerenmeisjes rukten wanhopig aan weerspannige koeien of joegen gillend en slaand varkens voort".

Er waren geen directe persoonlijke slachtoffers, maar wel gingen 26 runderen en twee varkens verloren.

De Wieringermeeders vluchtten vooral naar de randgebieden om de polder: naar Barsingerhorn 93 gezinnen, naar Wieringen: 134, Wieringerwaard: 97, Winkel: 72, Hoogwoud: 89, Medemblik: 115. Of gingen terug naar hun oorspronkelijke plaats van herkomst, waar familie onderdak verschaftte.

Tot zover dit verslag op bovengenoemde website. Afbeelding 1 geeft een impressie van de dramatische vlucht voor het water.

Vredesklanken te Medemblik

In mei volgt dan de bevrijding door de Canadezen. Op de website van het Westfries Archief vinden we het volgende: ".....de Medemblikker Courant deed uitgebreid verslag van de gebeurtenissen in Medemblik tijdens de eerste vrije meidagen. Op 12 mei 1945 verscheen de eerste editie van de Medemblikker Courant sinds maart 1942. Op de voorpagina stond een mededeling dat de burgemeester zijn ambt weer zou hervatten en een korte toespraak van koningin Wilhelmina. Daarna volgde het verslag over het verloop van de bevrijding.

Vrijdagavond vier mei werd de capitulatie over de radio bekend gemaakt. Zaterdagmorgen namen leden van het verzet de wacht bij het raadhuis. Voorzichtig kwamen de eerste vlaggen tevoorschijn. Maar de bewoners bleven dat weekeinde, op aandringen van de verzetsleden, voorzichtig.

Pas maandag durfden de bewoners feest te vieren, de klokken werden geluid en de vlag werd gehesen op de officiële gebouwen. Dinsdag werden de 'foute' bewoners van Medemblik ondergebracht in een gymnastiekgebouw. De Joodse familie Van de Velde werd warm onthaald met bloemen, vlaggen en een muziekkorps.

Op donderdag 10 mei vond een herdenking plaats, er werden kransen gelegd voor de gevallen strijders. En eindelijk kon een aantal Canadezen worden bejubeld, zij maakten kwartier in de stad.

Die avond werd er volgens de krant 'voor het eerst eens duchtig gehost'. Muziekkorps Crescendo zorgde voor de muzikale omlijsting. Het duurde een aantal edities voordat de Medemblikker Courant uit de jubelstemming kwam en weer een gewone krant werd."

Afb.2: Joop Pronk en Marie Ruitenberg op Bevrijdingsfeest (vermoedelijk 1946).

Bij gelegenheid van het memoreren van 75 jaar na het uitbreken van de oorlog zijn enkele vrouwen geïnterviewd, die dit in Medemblik hebben meegemaakt: mevrouw Katuin en mevrouw Pronk-Ruitenberg (beiden inmiddels overleden). Zij vertelden het volgende: "Het laatste halfjaar van de oorlog was er geen school en mevr. Pronk kon thuisblijven, met behoud van salaris. De bevrijding werd aangekondigd door het luiden van de kerkklokken. Dat was de hele oorlog niet gebeurd en maakte enorme indruk!

Afb.3: Bevrijdingsfeesten (mei 1945).

Grote indruk maakte het ook op mevr. Katuin dat de Duitse oorlogsschepen wegvoeren uit de Oosterhaven! Dat was toch echt wel het bewijs dat de Duitsers waren verslagen. En de Duitse soldaten moesten ook hun wapens inleveren in 'Het Wapen (!) van Medemblik'. Mevr. Pronk vertelt dat alle vrouwen witte jurken aantrokken, gemaakt van lakens. Dat was natuurlijk een apart gezicht. Ook hoorde je steeds een spottiedje in het Duits. Ze kan het nog steeds uit haar hoofd zingen. Er was algehele euforie dat de oorlog was afgelopen: "Sommigen leken wel gek. Lachen bij het kaalscheren van de vrouwen die met de Duitsers waren gegaan."

Peters was op 19 april 1944 gearresteerd omdat hij geweigerd had om inwoners van de stad aan te wijzen voor het aanleggen van loopgraven en schuttersputten. Op 8 mei 1944 werd hij oneervol ontslagen als burgemeester. Als allerlaatste memoreert hij dat op 12 september 1947 het nieuwe stadhuis officieel werd ingewijd; het was al in 1942 in gebruik genomen (Zwaan, t.a.p. blz. 170-178).

Hiermee eindigt ook dit korte verslag over de gebeurtenissen die 75 jaar geleden plaatsvonden aan het eind van de Tweede Wereldoorlog.

Afb.4: Nieuwstraat, bevrijdingsfeest op de vrachtwagen van Lau Kool (mei 1945).

Dat van het kaalscheren heeft overigens niet plaatsgevonden volgens Zwaan. Hij meldt het volgende over het optreden van de Binnenlandse Strijdkrachten: "Zij voorkwamen maar ternauwernood het kaalknippen van z.g. 'moffenmeiden' op de Nieuwstraat temidden van een opgewonden menigte en bewaakten de massa angespoelde voorwerpen en materialen langs de dijk van de overstroomde Wieringermeer. De 11e mei kwam het nieuwe gezag."

Hij meldt verder dat op 15 mei een wedstrijd plaatsvond tussen M.F.C. en een elftal van Canadezen: uitslag 2-1. De verliezende bevrijders kregen van de M.F.C.-voorzitter bloemen en een taart aangeboden.

Op 30 september 1945 vond het grote (echte) bevrijdingsfeest plaats. Zwaan besluit zijn verhaal met het memoreren van de eerste gemeenteraadsverkiezingen in juli 1946 en de herbenoeming van burgemeester Peters op 16 oktober 1946.

Sjaak Pronk
Medemblik, februari 2020

Geraadpleegde bronnen

J. Zwaan, Medemblik en de Tweede Wereldoorlog, in: F.J. Bakker, W.F.M. Brieffies en C.A. van Zijverden, *Een nieuw Medemblikker scharre-zootje. Enkele grepen uit de geschiedenis van Medemblik, 1289-1989*, Schoorl, 1989, 155-178.

<https://www.zijpermuseum.nl/niestadt/wm/>

<https://www.westfriesarchief.nl/historie/thema-s/oorlog-en-vrede/bevrijdingskranten>

J. Mul-Paardekooper en J.J.M. Pronk, Interview over de Tweede Wereldoorlog, *Jaaruitgave Oudheidkundige Vereniging "Medenblik"*, Medemblik, 2015, 19.

Herkomst afbeeldingen:

J. Zwaan, Schoorl: 1.

Sjaak Pronk, Medemblik: 2.

Arnold de Greeuw, Medemblik: 3, 4.